

NANDADULAL MANDAL
ASSISTANT PROFESSOR
DEPERTMENT OF EDUCATION
Contuct No- 8617528423/9533608266
nandadulalmandal38@gmail.com
5th Paper Inclusive Educaation
1st Unit.1.2

**विशिष्टशिक्षा (SPECIAL
EDUCATION)**

**एकीकृतशिक्षा (MAIN STREAM
EDUCATION)**

**समावेशात्मकशिक्षा (INCLUSIVE
EDUCATION)**

एकीकृतशिक्षा विशिष्टसामान्यबालकयोः शिक्षा एकत्रैव समानरूपेण प्रदीयते।

विशिष्टशिक्षा विशिष्टसामान्यबालयोः मध्ये
भिन्नरित्या शिक्षाप्रदानम्।

समावेकितशिक्षा प्रतिभाशाली तथा च सामान्यबालकयोः
एकत्रैवपूर्णसमयं शिक्षाप्रदानं करोति।

समन्वितशिक्षा समानतायाः सिद्धान्तोपरि आधारितं भवति।

विशिष्टशिक्षा भेदभावस्य
सिद्धान्तस्योपरि आधारितं वर्तते।

समावेशीतशिक्षा समानतामुपरि आधारितम्
अस्ति।

समन्वितशिक्षा विशिष्टशिक्षायाः नवीनं तथा च प्रगतिशीलमध्यमस्तरीयरूपं वर्तते।

विशिष्टशिक्षा शिक्षाप्रदानस्य एका प्राचीना धारणा
वर्तते।

समावेशीशिक्षा नवीनं तथा च पुरातनविचारयोः
सम्मिलितं रूपमिति।

एकीकृतशिक्षा अल्पव्ययसाध्यं भवति। 4.

विशिष्टशिक्षा अधिकं व्ययसाध्यं
दुर्लभश्च शिक्षा।

समावेशीशिक्षा मध्यं व्ययसाध्यं
भवति।

अस्यां व्यवस्थायां शिक्षा प्रतिवन्धीतादिना सह सामान्यबालानां शिक्षा प्रदीयते।

इयं व्यवस्था तु दिव्यांगाणां सामान्यबालानां
शिक्षा भिन्नत्वेन क्रियते।

आवश्यकतानुसारं सर्वेषां शिक्षा
प्रदीयते।

एकीकृतशिक्षायाः आधारं मनोवैज्ञानिकं भवति।

विशिष्टशिक्षायाः कथश्चित्
चिकित्सायाः आवश्यकता जायते।

समावेशीशिक्षा वैज्ञानिकाधारितं वर्तते।

विशिष्टशिक्षा समावेशात्मकशिक्षायाः भेदः

विशेषशिक्षा सर्वेषां
विशिष्यबालानां निमित्तं
निर्मितं वर्तते।

विशिष्टमात्रायुक्तप्रतिबन्धिनां विशेषशिक्षायै
पृथक्विद्यालयस्य व्यवस्था क्रियते।

अत्र केवलं मनोवैज्ञानिकनीतिः
वर्तते।

समावेशीशिक्षा केवलं मृदु-
अल्पमात्रायुक्तप्रतिबन्धीनां क्षेत्रे
प्रयुक्तं भवति।

सामान्यकक्षाकक्षे स्वभाविकशिशुना सह मृदु-
-मध्यममात्रायुक्तप्रतिबन्धीशिशूनां शिक्षा
व्यवस्था क्रियते।

इयं शिक्षा मनोवैज्ञानिकं
समाजतान्त्रिकं गणतान्त्रिकं च
नीतौ प्रतिष्ठितः वर्तते।

**अक्षमतायाः मात्रानुसारेण
नियन्त्रितपरिवेशे
शैक्षिकप्रवन्धनं क्रियते।**

प्रतिवन्धीतायाः प्रकृति- अनुसारेण
मात्रानुसारेण शिक्षणपद्धतिः, माध्यमः
निर्धारणं भवति।

**अस्यां शिक्षायां सर्वेषां
दिव्यांगशिशूनां क्षमतानुसारं
शिक्षा प्रशिक्षणं च दातव्यम्।**

**अत्र न्यूनतमनियन्त्रितपरिवेशे
शिक्षादानस्य व्यवस्था क्रियते।**

**प्रतिवन्धीशिक्षार्थिनां कथां विवेच्य
सामान्यशिक्षापद्धतौ सरलता सुगमता
च क्रियते।**

**अस्यां शिक्षायां स्वल्पदिव्याङ्गशिशूनां
साधारणशिक्षाद्वारा सामाजिकचाहिदायाः
परितृप्तिः क्रियते।**

अस्यां स्थितौ अन्यतमं
प्रधानमुद्देश्यं तावत्
दिव्यांगबालानां स्वावलम्बी
करणम्।

अत्र विशेषश्रेणिकक्षा, विशेषोपकरणम्
विशेषव्यवस्था च प्रयोजनं भवति।

अस्यां स्थितौ अन्यतमं
प्रधानमुद्देश्यं तावत्
दिव्यांगबालानां स्वावलम्बी
करणम्।

अत्र साधारणश्रेणिकक्षायाम् अधिकाधिकं
समृद्धम् उपयुक्तश्च क्रियते।

धन्यवादः